

WANEN VOORBIJ OVERTUIGINGEN

Lezing 17/03/22

Dr. Jasper Feyaerts

WAT IS EEN WAAN?

- Feyaerts J, Henriksen M, Vanheule S, Germeys I & Sass L. (2021). Delusions beyond beliefs: a critical overview of diagnostic, aetiological and therapeutic schizophrenia research from a clinical-phenomenological perspective. ***Lancet Psychiatry* 8(3): 237-249.**
- Feyaerts J, Kusters W, Van Duppen Z, Vanheule S, Germeys I & Sass L. (2021). Uncovering the realities of delusional experience: a qualitative phenomenological study in Belgium. ***Lancet Psychiatry* 8(9): 784-796.**

WAT IS EEN WAAN?

Waan = fascinerend fenomeen

“andere personen in de wereld zijn slechts gestuurde machines die geen bewustzijn bezitten - als ik mijn ogen sluit, houden ze op te bestaan”

“het hele universum staat op de rand van complete instorting”

“alle klokken op deze aarde volgen mijn hartslag”

“wanneer mijn ogen blauw worden, wordt de hemel blauw”

WAT IS EEN WAAN?

Hoe begrijpen???

Rümke: praecox-gevoel

Jaspers: de essentiële onbegrijpbaarheid van primaire wanen

WAT IS EEN WAAN?

Vandaag: waan als foutieve overtuiging

1. in continuïmbenadering
2. in cognitieve neuropsychiatrie
3. in CBT

WAT IS EEN WAAN?

Fenomenologie: waan als transformatie van realiteitservaring

- tijd, ruimte, anderen, zelfbewustzijn, ...
- van vanzelfsprekenheid naar contingentie en noodzaak
- zowel bevreemdend als bevrijdend

WAT IS EEN WAAN?

“Mijn psychose was een totaalervaring. Het was niet enkel mijn overtuigingen of gedachten die veranderden, maar ook mijn gedrag, mijn gevoelens ... het was een complete en totale vorm van ervaren”.

“Het was alsof ik plots een heel nieuw bewustzijn zijn kreeg, alsof ik een andere wereld had ontdekt die anderen niet konden begrijpen”

“In een enkel moment was alles plots helemaal anders. Ik bevond me in een geheel nieuwe wereld”.

WAT IS EEN WAAN?

Hyporealiteit

“Ik dacht dat het allemaal een film was en dat ik slechts een kleine rol speelde in die film”.

“Ik was in een soort droomwereld en wanneer ik naar het verplegend personeel keek dan leken ze daar te zitten als een soort van machines: ze leken enkel te bewegen wanneer ik naar ze keek”.

“Voor mij was alles fake of gefoto-shopped, of daar bewust geplaatst voor een of andere reden. En wanneer ik een schilderij zag van één van mijn favoriete artiesten, dan zou ik dit zeer verdacht hebben gevonden, van “hoe weten jullie dat dit mijn favoriete artiest is?” Ik zou gedacht hebben dat het daar strategisch geplaatst was om mij aan te vallen, of om mij om een of andere reden naar hun kant te trekken”

WAT IS EEN WAAN?

“Maar ok, het weer. Wanneer mensen beginnen over het weer, dan begin je op de taal te letten: “wat bedoel je met goed weer?”. Er zijn wolken, is dit deel van de definitie van goed weer? De manier waarop je met andere mensen in contact staat verandert wanneer je constant alles zit te bevragen in plaats van gewoon in het moment zelf te leven”

“Alles verliest zijn vanzelfsprekendheid. De voorspelbaarheid was volledig weg. De koning kon hier zijn binnengewandeld en ik zou dat compleet normaal hebben gevonden. Ik zou helemaal niet verbaasd zijn geweest en zou gezegd hebben: zie, ik had het u toch gezegd”.

WAT IS EEN WAAN?

Hyperrealiteit

“Soms kan ik mijn bijbel open doen en gewoon alle feiten oppikken, alles heeft zin, alles heeft een betekenis. En dan zeg ik tegen mezelf “Quelle coincidence!”, wat een toeval! Maar na een tijdje wordt het echt beangstigend, al die inzichten ... je blijft maar zeggen “wat een toeval!”

““Het is echt een veel indrukwekkendere, een veel te indrukwekkende realiteit. Veel indrukwekkender dan de gewone realiteit”

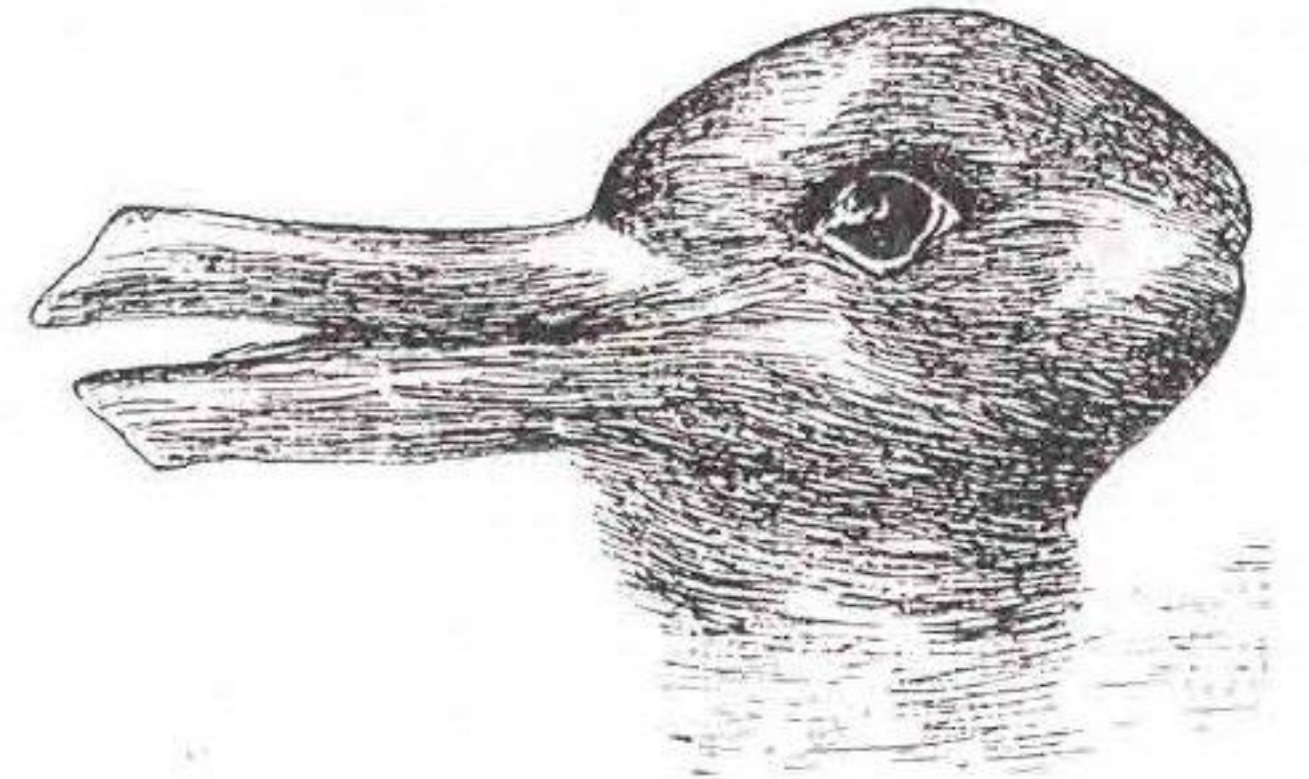
“Tijdens een psychose is het allemaal zo intens, allemaal zo levensecht. Je weet dat alles voorbestemd is en is zoals het zou moeten zijn”

WAT IS EEN WAAN?

“Ik zag het visueel, voor mijn ogen: realiteit begon zich te herstellen, zoals een pointillistisch kunstwerk dat zich plots reveleert wanneer je een stap terug neemt en je plots het hele plaatje ziet”

“Het licht leidde me, alles in een vloeiende beweging, echt vreemd. Ik lees vaak in psychiatrische handboeken dat psychose een kwestie is van chaotische indrukken en verwarring, maar ik was helemaal niet verward! Alles was één vloeiende aangename beweging van perfecte consistentie, alles viel op zijn plaats”

“Mijn gevoel was totaal anders dan normaal. Het was een toestand van euforie waarin ik leefde, een gevoel over te vloeien met een soort universele liefde. Een gevoel van volheid – het is echt een privilege om dit te kunnen ervaren”

WAT IS EEN WAAN?

“De normale realiteit staat onverschillig tegenover jou, maar deze realiteit maakt je speciaal”

“Ik wist gewoon dat ik bekeken werd door een bron, een bron achter het gordijn”

“Je bent niet in staat om ze te vatten. Ik denk dat ze gemaakt zijn van een andere consistentie, niet materie maar anti-materie, alsof ze zich in een andere realiteit schuil houden”

WAT IS EEN WAAN?

Fenomenologie: waan als transformatie van realiteitservaring

Implicaties

1. continuüm-onderzoek
2. verklarend onderzoek
3. therapeutisch onderzoek

WAT IS EEN WAAN?

Waan niet enkel als pathologie ...

“Ik zou dit nooit vertellen tegen mijn psychiater omdat ik vrees dat ze me raar zouden bekijken. Maar inderdaad, het heeft me blijven en diepgaand veranderd”

“Het leven na een psychose is zinloos. Alles wat zo verheven was en zoveel betekenis had verliest die betekenis na de psychose. Ik merk bij mijn vrienden die gelijkaardige ervaringen hadden dat ze blijven worstelen met existentiële vragen. En dit is een dagelijkse worsteling”.

“Ik heb allerlei soorten van therapie gevolgd. En in mijn ervaring gaat het vaak over huis-en-tuin advies over hoe je jezelf best kan verzorgen. Maar dat volstaat echt niet. Je moet inzicht krijgen in wat er precies gebeurd is, in het volledige verhaal dat zich in de psychose heeft afgespeeld”.

-> nood aan open en niet-normatieve bespreking van existentiële waarde van wanen